

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

સિવિલ એપ્લિકેશન (ડાયરેક્શન) નં. ૧/૨૦૨૪

ઈન આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૩૨૫૦/૨૦૨૩

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ એમ. કે. ઠક્કર

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	હા	

=====

બાગુલ યોગેશ પ્રવીણભાઈ

વિરુદ્ધ

ટીબીઈએ એનર્જી (ઈન્ડિયા) પ્રા. લિ.

=====

ઉપસ્થિતિ:

વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શાલીન મહેતા સાથે સુશ્રી શિખા ડી. પંચાલ

(૧૦૭૬૪), અરજદાર નં. ૧ તરફે
શ્રી વરુણ કે. પટેલ (૩૮૦૨), સામાવાળા નં. ૧ તરફે

=====

કોરમ: માનનીય શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ એમ. કે. ઠક્કર

તારીખ : ૦૯/૦૫/૨૦૨૫

આઈએ ચુકાદો

૧. રૂલ, તુરંત પરત આવવાપાત્ર. વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલ સામાવાળા વતી
રૂલની નોટિસની બજવણી માફ કરે છે.

૨. હાલની અરજી અરજદાર દ્વારા ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ, ૧૯૪૭
(જે હવે પછી ‘આઈ.ડી. એક્ટ’ તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૭-બી હેઠળ દાખલ
કરવામાં આવી છે, જેમાં સામાવાળા નં. ૧ સામે તારીખ ૦૧.૦૫.૨૦૨૩ થી આજ
સુધીનો છેલ્લો મેળવેલો પૂરો પગાર ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવાની માંગણી કરવામાં
આવી છે, અને એવી જાહેરાત કરવામાં આવી છે કે અરજદાર તારીખ
૦૧.૦૫.૨૦૨૩ થી કોઈપણ સંસ્થામાં નોકરી કરતા નથી, કે કોઈપણ સ્ત્રોતમાંથી
કોઈ વેતન મેળવ્યું નથી. સામાવાળા – મૂળ પિટિશનર દ્વારા એવી દલીલ કરીને
હાલની અરજીનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે કે અરજદારે ખોટી જાહેરાત કરી છે.
એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદાર ‘મહાલક્ષ્મી ટ્રેડર્સ’ ના નામે અને
શૈલી હેઠળ કેમિકલ વેપારનો વ્યવસાય ચલાવી રહ્યા છે અને જીએસટી નોંધણી
નં. ૨૪એએસબીપીબી૩૨૦૬જી૧ઝેડકે ધરાવે છે, જેના હેઠળ નિયમિત જીએસટી
રિટર્ન ફાઈલ કરવામાં આવ્યા છે. સામાવાળા વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે આ

માહિતી જીએસટી વિભાગની સત્તાવાર વેબસાઇટ પરથી મેળવવામાં આવી હતી. એ પણ નિર્દેશિત કરવામાં આવે છે કે, વિદ્વાન લેબર કોર્ટ સમક્ષ તારીખ ૧૭.૦૭.૨૦૨૨ ના રોજ ઊલટતપાસ દરમિયાન, અરજદારે સ્વીકાર્યું હતું કે તેઓ એક નાની કેમિકલની દુકાન ચલાવે છે અને ટેમ્પો ભાડે આપીને પણ આવક મેળવે છે. આ કારણોસર, સામાવાળાએ એવી દલીલ કરી છે કે અરજદાર સ્વનિયોજિત છે અને પર્યાપ્ત વેતન મેળવી રહ્યા છે, અને તેથી, હાલની અરજીમાં માંગવામાં આવેલી રાહત મેળવવા માટે હકદાર નથી.

૩. પિટિશનર તરફે વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી શિખા પંચાલની સહાયતા મેળવતા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શાલીન મહેતા તેમજ સામાવાળા તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી વરુણ પટેલને સાંભળવામાં આવ્યા.

૪. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતા રજૂઆત કરે છે કે જ્યારે વિદ્વાન લેબર કોર્ટ દ્વારા પુનઃસ્થાપન મંજૂર કરતો પસાર કરવામાં આવેલો એવોર્ડ પડકાર હેઠળ હોય, ત્યારે કામદાર આઈ.ડી. એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૧૭-બી હેઠળ છેલ્લો મેળવેલો પૂરો પગાર મેળવવા માટે હકદાર છે. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતા રજૂઆત કરે છે કે આ કોર્ટે તારીખ ૦૮.૦૮.૨૦૨૩ ના હુકમ દ્વારા પેરા ૫(બી) ના સંદર્ભમાં વચગાળાની રાહત આપી હતી, અને તે દ્વારા વાદગ્રસ્ત એવોર્ડના અમલ પર સ્ટે મૂક્યો હતો. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતા એ પણ રજૂઆત કરે છે કે જો અરજદાર પોતાના ગુજરાન માટે નાનો વ્યવસાય ચલાવી રહ્યા હોય તો પણ, તેનો એવો અર્થ કરી શકાય નહીં કે અરજદાર આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૧૭-બી ના

અર્થઘટન હેઠળ 'કોઈપણ સંસ્થામાં નોકરી કરે છે'. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતા રજૂઆત કરે છે કે અરજદાર પર્યાપ્ત વેતન મેળવી રહ્યા છે તે દર્શાવતા કોઈપણ નિર્ણાયક પુરાવાના અભાવે, અરજદાર આઈ.ડી. એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૧૭-બી હેઠળ વેતન મેળવવા માટે હકદાર છે. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત તેમજ વિવિધ વડી અદાલતો દ્વારા આપવામાં આવેલા વિવિધ ચુકાદાઓ પર આધાર રાખીને, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતા અરજ કરે છે કે આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૧૭-બી અનુસાર સામાવાળાને અરજદારને વેતન ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપીને હાલની અરજી મંજૂર કરવામાં આવે.

૫. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતાએ નીચે મુજબના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે:

(૧) ભારતસિંહ વિ. નવી દિલ્હી ટ્યુબરક્યુલોસિસ સેન્ટર, (૧૯૮૬) ૨ એસ.સી.સી. ૬૧૪ માં રિપોર્ટ થયેલ

(૨) સેન્ચુરી ટેક્સટાઇલ્સ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિ. વિ. દીપક જૈન, (૨૦૦૯) ૫ એસ.સી.સી. ૬૩૪ માં રિપોર્ટ થયેલ

(૩) યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. એસ.કે. કપૂર, (૨૦૧૧) ૪ એસ.સી.સી. ૫૮૯ માં રિપોર્ટ થયેલ

(૪) સાયનાઈડ્સ એન્ડ કેમિકલ્સ કંપની વિ. માનસિંહ મંગલરામ વર્મા,

એલપીએ ૧૦૦૧/૨૦૦૩ માં અપાયેલ

(૫) ઇનિયોસ સ્ટાયરોલ્યુશન ઇન્ડિયા લિમિટેડ, એસએલપી નં.

૪૮૨૬/૨૦૨૨

(૬) તાજ સર્વિસીસ લિમિટેડ વિ. ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ટ્રિબ્યુનલ, ૧૯૯૯ (૫૧)

ડીઆરજે ૫૬૭ માં રિપોર્ટ થયેલ

(૭) બિરધી ચંદ નૌનગ રામ જૈન વિ. પ્રિસાઇડિંગ ઓફિસર, લેબર કોર્ટ નં.

૪, ૨૦૦૩ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન દિલ્હી ૧૧૮૭ માં રિપોર્ટ થયેલ

(૮) કિરણ ઉપ્પન વિ. અશોક કુમાર અને અન્ય, ૨૦૧૨ એસ.સી.સી.

ઓનલાઇન દિલ્હી ૨૮૫૮ માં રિપોર્ટ થયેલ.

૬. તેનાથી વિપરીત, સામાવાળા – મૂળ પિટિશનર તરફે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી વરુણ પટેલ રજૂઆત કરે છે કે અરજદારે એવું દર્શાવતું ખોટું સોગંદનામું દાખલ કર્યું છે કે તેઓ કોઈપણ સંસ્થામાં નફાકારક નોકરી કરતા ન હતા અને કોઈ વેતન મેળવતા ન હતા. વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલ વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે અરજદાર 'મહાલક્ષ્મી ટ્રેડર્સ' ના નામે અને શૈલી હેઠળ વ્યવસાય ચલાવી રહ્યા છે અને, જીએસટી વિભાગની સત્તાવાર વેબસાઇટ પરથી મેળવેલી માહિતીના આધારે, રેકૉર્ડ પર ફાઇલ કરાયેલી બેલેન્સ શીટ અને નફા-નુકસાન ખાતું દર્શાવે છે કે અરજદાર પર્યાપ્ત વેતન મેળવી રહ્યા છે.

૭. વિજ્ઞાન વકીલ શ્રી વરુણ પટેલે નીચે મુજબના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે અને આ કોર્ટને હાલની અરજી ધ્યાને ન લેવા અને અરજદાર આઈ.ડી. એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૧૭-બી હેઠળ છેલ્લો મેળવેલો પૂરો પગાર મેળવવા હકદાર નથી તેવું ઠરાવવા વિનંતી કરી છે:

(૧) કમલા નેહરુ મેમોરિયલ હોસ્પિટલ વિ. વિનોદ કુમાર, (૨૦૦૬) ૧

એસ.સી.સી. ૪૯૮ માં રિપોર્ટ થયેલ

(૨) નોર્થ-ઈસ્ટ કલાર્ટિક રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન વિ. એમ. નાગનગૌડા,

(૨૦૦૭) ૧૦ એસ.સી.સી. ૭૬૫ માં રિપોર્ટ થયેલ

(૩) રંગ ફાર્માસ્યુટિકલ ઇન્ડસ. લિમિટેડ ભાગીદાર મારફતે વિ. રામપ્રકાશ

આર. ઉપાધ્યાય, એલપીએ નં. ૫૩૧/૨૦૦૮ માં અપાયેલ

(૪) કિરણ ઉપ્પન વિ. અશોક કુમાર અને અન્ય, ૨૦૧૨ એસ.સી.સી.

ઓનલાઈન દિલ્હી ૨૮૫૮ માં રિપોર્ટ થયેલ.

૮. સંબંધિત પક્ષકારોના વિજ્ઞાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, હાલની અરજીમાં વિચારણા માટે ઉદ્ભવતો મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે શું વિજ્ઞાન લેબર કોર્ટ દ્વારા પુનઃસ્થાપન મંજૂર કરતો એવોર્ડ પડકારવામાં આવ્યો હોય અને આ કોર્ટ દ્વારા માલિકની તરફેણમાં વચગાળાની રાહત આપવામાં આવી હોય, ત્યારે જો એવું સાબિત થાય કે કામદાર કેમિકલના

વ્યવસાયમાં રોકાયેલ છે અને આવી નોકરી અથવા સ્વનિયોજનમાંથી પર્યાપ્ત વેતન મેળવી રહ્યો છે, તો સદર કાયદાની કલમ ૧૭-બી ના પરંતુકના સંદર્ભમાં શું કામદાર હજુ પણ આઈ.ડી. એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૧૭-બી હેઠળ છેલ્લો મેળવેલો પૂરો પગાર મેળવવા હકદાર રહેશે?

૮.૧. ઉપરોક્ત પ્રશ્ન નક્કી કરવા માટે જો સૌપ્રથમ હકીકતોની મૂલવણી કરવામાં આવે તો રેકૉર્ડ પરથી જણાય છે કે અરજદાર તારીખ ૨૨.૦૨.૨૦૧૬ થી સામાવાળા-અરજદાર સાથે ટેકનિશિયન તરીકે ઉત્પાદન વિભાગમાં કામ કરતા હતા અને માસિક રૂ. ૨૪,૫૨૧/- નું વેતન મેળવતા હતા. કોવિડ-૧૯ મહામારીના લોકડાઉન દરમિયાન, ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા વિના તારીખ ૩૦.૦૪.૨૦૨૦ ના રોજ અરજદારની સેવાઓ સમાપ્ત કરવામાં આવી હતી. સમાપ્તિને પડકારતાં અરજદારે ફરિયાદ દાખલ કરી હતી જેને સમાધાન કેસ નં. ૨૨/૨૦૨૦ તરીકે ગણવામાં આવી હતી. મદદનીશ શ્રમ આયુક્ત, વડોદરા દ્વારા કરવામાં આવેલા સમાધાનના પ્રયાસો નિષ્ફળ જતાં, વિવાદ વિદ્વાન લેબર કોર્ટ, વડોદરાને મોકલવામાં આવ્યો હતો અને રેફરન્સ (એલસીબી) નં. ૪૪૨/૨૦૨૦ તરીકે નોંધાયો હતો. બંને પક્ષો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી, વિદ્વાન લેબર કોર્ટે અરજદારની તરફેણમાં રેફરન્સ મંજૂર કર્યો હતો અને ૨૦% પાછલા પગાર અને સેવાની સાતત્યતા સાથે પુનઃસ્થાપનની રાહત આપી હતી.

૮.૨. વિદ્વાન લેબર કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ

૦૧.૦૪.૨૦૨૩ ના હુકમને પડકારતાં, આ કોર્ટ સમક્ષ તારીખ ૩૦.૦૭.૨૦૨૩ ના રોજ શીર્ષકવાળી પિટિશન દાખલ કરવામાં આવી હતી. આ કોર્ટે તારીખ ૦૯.૦૮.૨૦૨૩ ના હુકમ દ્વારા નોટિસ જારી કરી હતી અને વિદ્વાન લેબર કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા વાદગ્રસ્ત એવોર્ડ પર સ્ટે મૂકીને વચગાળાની રાહત આપી હતી. ત્યારબાદ બાબત સમય સમય પર મુલતવી રાખવામાં આવી હતી અને અગાઉ આપવામાં આવેલી વચગાળાની રાહત લંબાવવામાં આવી હતી અને આજની તારીખ સુધી ચાલુ છે. આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૧૭-બી હેઠળની હાલની અરજી અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી અને તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૨૪ ના રોજ આ કોર્ટની રજિસ્ટ્રી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી, જેમાં એવી જાહેરાત કરવામાં આવી હતી કે અરજદાર બેરોજગાર છે અને તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૨૩ થી કોઈપણ સંસ્થામાંથી કોઈ વેતન મેળવ્યું નથી.

૮.૩. વિદ્વાન લેબર કોર્ટ સમક્ષ અરજદારની ઊલટપાસ દરમિયાન, અરજદારે સ્વીકાર્યું હતું કે તેઓ પોતાના રહેઠાણમાંથી એક નાની કેમિકલની દુકાન ચલાવતા હતા અને ભાડે ટેમ્પો પણ ચલાવતા હતા. સામાવાળા દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરાયેલા પુરાવા દર્શાવે છે કે અરજદાર સ્વનિયોજિત છે, કેમિકલના વેપારમાં રોકાયેલા છે અને પોતાનું ગુજરાન ચલાવે છે. સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૂડી ખાતાના નિવેદનો મુજબ, અરજદારે વર્ષ ૨૦૨૨ માં રૂ. ૧,૫૪,૪૪૦/-, વર્ષ ૨૦૨૩ માં રૂ. ૧,૦૮,૧૨૫/- અને વર્ષ ૨૦૨૪ માં રૂ. ૧,૧૮,૦૬૦/- નો ચોખ્ખો નફો મેળવ્યો હતો અને આ દરેક વર્ષમાં વાર્ષિક

ટર્નઓવર રૂ. ૧૦ લાખથી વધુ હતું.

૮.૪. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, જો કેસની તપાસ આઈ.ડી. એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૧૭-બી ની જોગવાઈઓ તેમજ તેના પરંતુકના સંદર્ભમાં કરવામાં આવે, જે મુખ્ય જોગવાઈનો અપવાદ બનાવે છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૧૭-બી. ઉપલી અદાલતોમાં કાર્યવાહી પેઝિંગ હોય તે દરમિયાન કામદારને પૂરા પગારની ચૂકવણી.—જ્યાં કોઈપણ કેસમાં લેબર કોર્ટ, ટ્રિબ્યુનલ અથવા નેશનલ ટ્રિબ્યુનલ પોતાના એવોર્ડ દ્વારા કોઈપણ કામદારને પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપે છે અને માલિક આવા એવોર્ડ સામે હાઈકોર્ટ અથવા સુપ્રીમ કોર્ટમાં કોઈપણ કાર્યવાહી દાખલ કરે છે, ત્યારે માલિક હાઈકોર્ટ અથવા સુપ્રીમ કોર્ટમાં આવી કાર્યવાહી પેઝિંગ હોય તે સમયગાળા દરમિયાન આવા કામદારને તેના દ્વારા છેલ્લે મેળવેલો પૂરો પગાર ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે, જેમાં કોઈપણ નિયમ હેઠળ તેને મળવાપાત્ર કોઈપણ નિર્વાહ ભથ્થાનો સમાવેશ થાય છે જો કામદાર આવા સમયગાળા દરમિયાન કોઈપણ સંસ્થામાં નોકરી કરતો ન હોય અને તે મતલબનું સોગંદનામું આવા કામદાર દ્વારા આવી કોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવ્યું હોય:

પરંતુ જો હાઈકોર્ટ અથવા સુપ્રીમ કોર્ટની ખાતરી થાય તે રીતે સાબિત થાય કે આવો કામદાર નોકરી કરતો હતો અને આવા કોઈપણ સમયગાળા

અથવા તેના ભાગ દરમિયાન પર્યાપ્ત વેતન મેળવતો હતો, તો કોર્ટ હુકમ કરશે કે યથાપ્રસંગ આવા સમયગાળા અથવા ભાગ માટે આ કલમ હેઠળ કોઈ પગાર ચૂકવવાપાત્ર રહેશે નહીં.”

૮.૫. ઉપરોક્ત જોગવાઈ પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે આઈ.ડી. એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૧૭-બી ની મુખ્ય કલમ તેના પરંતુક સાથે સંયુક્ત રીતે વાંચવી અને અર્થઘટન કરવી જોઈએ જેથી નક્કી કરી શકાય કે પરંતુક મુખ્ય કલમના અપવાદ તરીકે કામ કરે છે કે નહીં. આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૧૭-બી નો સીધો અર્થ એ છે કે તે સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે જો લેબર કોર્ટ પોતાના એવોર્ડ દ્વારા કામદારને પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપે છે અને માલિક ઉપલી અદાલત સમક્ષ એવોર્ડને પડકારે છે, તો માલિકે ઉપલી અદાલત સમક્ષ કાર્યવાહી પેન્ડિંગ હોય તે સમયગાળા દરમિયાન કામદારને તેના દ્વારા છેલ્લે મેળવેલો પૂરો પગાર ચૂકવવો જરૂરી છે, જેમાં લાગુ નિયમો હેઠળ મળવાપાત્ર કોઈપણ નિર્વાહ ભથ્થાનો સમાવેશ થાય છે. જો કે, આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૧૭-બી હેઠળ લાભ મેળવવા માટે કાયદો ફરજિયાતપણે જોગવાઈ કરે છે કે કામદાર કાર્યવાહી પેન્ડિંગ હોય તે સમયગાળા દરમિયાન કોઈપણ સંસ્થામાં નોકરી કરતો હોવો જોઈએ નહીં. વધુમાં, કામદારે ઉપલી અદાલત સમક્ષ એ મતલબનું સોગંદનામું દાખલ કરવું પડશે કે તેઓ આ સમયગાળા દરમિયાન કોઈપણ સંસ્થામાં નોકરી કરતા નથી. આવું સોગંદનામું દાખલ કરવા પર, કામદાર મુખ્ય કલમ હેઠળના લાભો મેળવવા માટે હકદાર બનશે. મુખ્ય કલમની ભાષા સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ છે, અને

કાયદાકીય આશય સુસ્પષ્ટ જણાય છે; જે કેસોમાં કામદારની તરફેણમાં પુનઃસ્થાપનનો એવોર્ડ કરવામાં આવ્યો હોય, અને માલિક ઉપલી અદાલત સમક્ષ એવોર્ડને પડકારે, ત્યાં કેસ પેનિડિંગ હોવાના કારણે કામદારે સહન કરવું જોઈએ નહીં. જે કામદારની તરફેણમાં એવોર્ડ કરવામાં આવ્યો હોય, તેનું એવોર્ડને પડકારતી કાર્યવાહી પેનિડિંગ હોય તે દરમિયાન રક્ષણ કરવાનો કાયદાકીય આશય સ્પષ્ટ છે. પરંતુક, મુખ્ય કલમનો અપવાદ હોવાના નાતે, ઉપલી અદાલત પર એક ફરજ લાદે છે. જો તે સાબિત થાય, અને ઉપલી અદાલતની ખાતરી થાય કે, કામદાર નોકરી કરતો હતો અને કાર્યવાહી પેનિડિંગ હોય તે સમયગાળા દરમિયાન વેતન મેળવતો હતો, તો કોર્ટ નિર્દેશ આપશે કે કામદારને કોઈ પગાર ચૂકવવામાં આવશે નહીં.

૯. આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૧૭-બી ની જોગવાઈઓ જોતાં, આ કોર્ટ જુએ છે કે કલમ ૧૭-બી ના પરંતુકમાં ‘સંસ્થા’ શબ્દનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી. જો કલમ ૧૭-બી ની મુખ્ય જોગવાઈ અને તેના પરંતુકને સામસામે રાખીને વાંચવામાં આવે, તો એ સ્પષ્ટ થાય છે કે જ્યારે મુખ્ય કલમ ‘કોઈપણ સંસ્થામાં નોકરી કરે છે’ તેવા શબ્દપ્રયોગનો ઉપયોગ કરે છે, ત્યારે ધારાસભાએ પરંતુકમાં તે શબ્દો ઇરાદાપૂર્વક બાકાત રાખ્યા છે. પરંતુકમાં વપરાયેલા એકમાત્ર શબ્દો એ છે કે ‘આવો કામદાર નોકરી કરતો હતો અને પર્યાપ્ત વેતન મેળવતો હતો.’ તેથી, ‘નોકરી કરતો હતો’ શબ્દ પછી ‘કોઈપણ સંસ્થામાં’ શબ્દસમૂહ પરંતુકમાં વાંચી શકાય નહીં. કાયદાનો આ એક સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે, જે માનનીય સર્વોચ્ચ

અદાલત દ્વારા ઘણા નિર્ણયોમાં ઠરાવવામાં આવ્યો છે, કે કોર્ટ અર્થઘટનના બહાને કાયદાકીય જોગવાઈને ફરીથી લખી શકતી નથી, પુનઃ ઘડી શકતી નથી, બદલી શકતી નથી અથવા પુનઃ નિર્માણ કરી શકતી નથી, કારણ કે તેમ કરવું એ કાયદો ઘડવા સમાન બનશે. કલમ ૧૭-બી અને તેના પરંતુકનું ઘડતર કરતી વખતે, જે મુખ્ય જોગવાઈનો અપવાદ બનાવે છે, ધારાસભાનો આશય એવો જણાય છે કે કોઈપણ કામદાર જે નોકરી કરતો હોય અને પર્યાપ્ત વેતન મેળવતો હોય તે મુખ્ય કલમ દ્વારા આપવામાં આવેલા લાભ માટે હકદાર રહેશે નહીં. કલમ ૧૭-બી ની મુખ્ય જોગવાઈ અને તેના પરંતુક બંનેને સંપૂર્ણ અસર આપવી એ કોર્ટની ફરજ છે. મુખ્ય કલમમાં ‘કોઈપણ સંસ્થામાં નોકરી કરે છે’ શબ્દપ્રયોગ પ્રતિબંધિત અને સંકુચિત અર્થમાં વાપરવામાં આવ્યો છે, જ્યારે પરંતુકમાં ‘નોકરી કરતો હતો’ અને ‘વેતન’ શબ્દો વ્યાપક અને વધુ સમાવેશી અર્થમાં વાપરવામાં આવ્યા છે.

૧૦. આ કોર્ટે આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૫૩૫/૨૦૦૮ માં આપવામાં આવેલા નિર્ણયનો સંદર્ભ લીધો છે, જેમાં, સાયનાઈડ્સ એન્ડ કેમિકલ્સ કંપની વિ. માનસિંહ મંગલરામ વર્મા, (૨૦૦૫) ૩ જી.એલ.આર. ૨૬૪૩ માં રિપોર્ટ થયેલ ના કેસમાં અન્ય ડિવિઝન બેંચ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણય તેમજ સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયોનો વિચાર કર્યા પછી, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જો કોઈ કામદાર સ્વનિયોજિત હોય અને પોતાના વ્યવસાય અથવા ધંધામાં રોકાયેલો હોય, જેમાંથી તે પર્યાપ્ત ચુકવણી

અથવા વેતન મેળવી રહ્યો હોય, તો આપો કામદાર આઈ.ડી. એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૧૭-બી ના પરંતુક હેઠળ છેલ્લે મેળવેલા પૂરા પગાર માટે હકદાર રહેશે નહીં.

૧૦.૧. તાજ સર્વિસીસ લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં દિલ્હી હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે કામદાર આવી નોકરી કરતો હતો અને પર્યાપ્ત વેતન મેળવતો હતો તે કોર્ટની ખાતરી થાય તે રીતે સાબિત કરવાની જવાબદારી માલિક પર છે. જો સમગ્ર ચુકાદો જોવામાં આવે, તો દિલ્હી હાઈકોર્ટે અધિનિયમની કલમ ૧૭-બી હેઠળ ચુકવણી પર વિચાર કરવા માટે જે સમયગાળા દરમિયાન કર્મચારી કોઈ કમાણીની પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલો હતો તે સમયગાળાને અને અન્ય સમયગાળાને અલગ પાડ્યો છે.

૧૦.૨. કમલા નેહરુ મેમોરિયલ હોસ્પિટલ વિ. વિનોદ કુમાર, (૨૦૦૬) ૧ એસ.સી.સી. ૪૯૮ માં રિપોર્ટ થયેલ ના કેસમાં, જેમાં ‘પર્યાપ્ત વેતન’ નો વિચાર કરતી વખતે, કાર્યવાહી પેન્ડિંગ હોય તે દરમિયાન કામદાર ‘પર્યાપ્ત વેતન’ મેળવી રહ્યો હોવાના પૂરતા પુરાવા છે તેવું ઠરાવીને કલમ ૧૭-બી હેઠળનો એવોર્ડ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૦.૩. નોર્થ-ઈસ્ટ કર્ણાટક રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન વિ. એમ. નાગનગૌડા, (૨૦૦૭) ૧૦ એસ.સી.સી. ૭૬૫ ના કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે 'નફાકારક રોજગાર' શબ્દપ્રયોગનો વિચાર કર્યો હતો અને ઠરાવ્યું હતું કે જ્યારે સામાવાળા પોતાનું ગુજરાન ચલાવવા માટે કૃષિ પ્રવૃત્તિઓમાંથી અમુક

રકમ મેળવી રહ્યા હતા, ત્યારે લેબર કોર્ટે તેને નફાકારક રોજગારમાં રોકાયેલા તરીકે ન ગણી શકાય તેવું ઠરાવવું વાજબી ન હતું. વધુમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે 'નફાકારક રોજગાર' માં સ્વનિયોજનનો પણ સમાવેશ થશે કે જેમાંથી આવક ઊભી થાય છે. કોઈ સંસ્થામાં નોકરીમાંથી અથવા સ્વનિયોજનમાંથી આવક માત્ર તે સ્ત્રોતોને અલગ પાડે છે જેમાંથી આવક પેદા થાય છે, અંતિમ ઉપયોગ સમાન છે.

૧૦.૪. સાયનાઈડ્સ એન્ડ કેમિકલ્સ કંપની (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે પોતાની કોઈપણ પ્રવૃત્તિમાંથી થતી કમાણી એ કાયદાની કલમ ૧૭-બી હેઠળના લાભો નકારવા માટે 'કોઈ સંસ્થામાં નોકરી' ગણાશે નહીં.

૧૦.૫. રંગ ફાર્માસ્યુટિકલ ઈન્ડસ. લિમિટેડ ભાગીદાર મારફતે (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ડિવિઝન બેંચે માલિકની અપીલ મંજૂર કરી હતી અને તે દ્વારા વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા કલમ ૧૭-બી હેઠળના હુકમને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કર્યો હતો અને ઠરાવ્યું હતું કે જ્યાં હાઈકોર્ટ દ્વારા એવોર્ડ પર સ્ટે મૂકવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં કામદારે કાયદાની કલમ ૧૭-બી ની જોગવાઈઓના પાલનમાં કોર્ટ સમક્ષ સોગંદનામું દાખલ કરવું પડશે કે તે નફાકારક રોજગારમાં ન હતો જેથી તેને કાયદાની કલમ ૧૭-બી હેઠળ લાભો આપી શકાય અને આવા લાભો કોર્ટમાં સોગંદનામું દાખલ કર્યા તારીખથી આપી શકાય, એવોર્ડની તારીખથી નહીં. સાયનાઈડ્સ એન્ડ કેમિકલ્સ કંપની (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ડિવિઝન બેંચ દ્વારા આપવામાં આવેલા અગાઉના નિર્ણયને

ત્યારબાદ રંગ ફાર્માસ્યુટિકલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ ભાગીદાર મારફતે (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં અન્ય ડિવિઝન બેંચ દ્વારા અલગ પાડવામાં આવ્યો હતો.

૧૦.૬. આ કોર્ટે ભારતસિંહ (ઉપર મુજબ), (૧૯૮૬) ૨ એસ.સી.સી. ૬૧૪ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે આપેલા નિર્ણયનો વિચાર કર્યો છે જ્યાં પ્રશ્ન એ હતો કે જો તમામ શરતો સંતોષાતી હોય તો પણ શું ૨૧ ઓગસ્ટ ૧૯૮૪ પહેલાં એવોર્ડ પસાર થયો હોય તો કામદારને કલમ ૧૭-બી ના લાભથી વંચિત રાખી શકાય. સદર પ્રશ્ન નક્કી કર્યા પછી, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૧૭-બી ૨૧.૦૮.૧૯૮૪ પહેલાંના એવોર્ડને પણ લાગુ પડે છે જો તેઓ અંતિમ ન બન્યા હોય. આ કોર્ટનો એવો અભિપ્રાય છે કે આ નિર્ણય કોઈપણ પક્ષકારને મદદ કરશે નહીં કારણ કે હાલની પિટિશનમાં સંકળાયેલો મુદ્દો તદ્દન અલગ છે.

૧૦.૭. આ કોર્ટે સેન્ટ્યુરી ટેક્સટાઈલ્સ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિ. વિ. દીપક જૈન, (૨૦૦૯) ૫ એસ.સી.સી. ૬૩૪ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે આપેલા નિર્ણયનો પણ વિચાર કર્યો છે જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે ન્યાયિક ઔચિત્ય અને શિષ્ટાચારની માંગ છે કે જો કોઈ બાબત સાંભળતા સિંગલ જજને લાગે કે સિંગલ જજના અગાઉના નિર્ણય પર પુનર્વિચારણાની જરૂર છે, તો તેમણે સિંગલ જજ તરીકે બેસીને તે તપાસમાં આગળ વધવું જોઈએ નહીં પરંતુ બાબતને મોટી બેંચને મોકલવી જોઈએ. હાલના કેસમાં, જ્યારે રંગ ફાર્માસ્યુટિકલ ઇન્ડસ. લિમિટેડ ભાગીદાર મારફતે (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ડિવિઝન બેંચના નિર્ણય દ્વારા આ

મુદ્દો આવરી લેવાયેલો છે ત્યારે આ મુદ્દાને મોટી બેંચને મોકલવાનો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી અને તે પણ આ કોર્ટ સિંગલ જજ હોવાના નાતે.

૧૦.૮. આ કોર્ટે યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આપેલા નિર્ણયનો પણ વિચાર કર્યો છે જેમાં ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જો સમાન સંખ્યા ધરાવતી અનુગામી સંકલિત બેંચ અલગ ઢ્રષ્ટિકોણ લેવા માંગતી હોય, તો તે બાબતને માત્ર મોટી બેંચને જ મોકલી શકે છે, અન્યથા સંકલિત બેંચનો અગાઉનો નિર્ણય સમાન સંખ્યા ધરાવતી અનુગામી બેંચ પર બંધનકર્તા છે. આ ચુકાદો પણ અરજદારને મદદ કરશે નહીં કારણ કે આ કોર્ટ રંગ ફાર્માસ્યુટિકલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ ભાગીદાર મારફતે (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ડિવિઝન બેંચ દ્વારા લેવાયેલા ઢ્રષ્ટિકોણ સાથે સંમત છે.

૧૦.૯. આ કોર્ટે ઇનિયોસ સ્ટાયરોલ્યુશન ઇન્ડિયા લિમિટેડ વિરુદ્ધ શૈલેષભાઈ મણીભાઈ પટેલ ના કેસમાં એલપીએ નં. ૧૦૨૩/૨૦૨૧ માં આપેલા નિર્ણયનો પણ સંદર્ભ લીધો છે જેમાં આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચે ઠરાવ્યું છે કે જ્યાં સુધી માલિક દ્વારા તેનાથી વિરુદ્ધ સાબિત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી કામદાર તેની તરફેણમાં પુનઃસ્થાપનનો હુકમ હોવાથી છેલ્લો મેળવેલો પૂરો પગાર મેળવવા માટે હકદાર રહેશે. સામાવાળાએ નક્કર પુરાવા દ્વારા સાબિત કર્યું હોવાથી કે અરજદાર કેમિકલની દુકાન ચલાવીને પર્યાપ્ત વેતન મેળવી રહ્યા છે અને જીએસટી રિટર્ન તેમજ બેલેન્સ શીટ પણ રજૂ કર્યા હોવાથી, આ ચુકાદો પણ હાલના અરજદારના બચાવમાં આવશે નહીં.

૧૦.૧૦. આ કોર્ટે બિરધી ચંદ નૌનગ રામ જૈન (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં દિલ્હી હાઇકોર્ટે આપેલા નિર્ણયનો પણ વિચાર કર્યો છે જેમાં ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે સ્વનિયોજન એ પાછલા પગારનો ઇનકાર કરવાનો સામાન્ય નિયમ નથી કારણ કે આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૧૭-બી સ્પષ્ટપણે કોઈ સંસ્થામાં રોજગાર નિર્ધારિત કરે છે. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જો પોતાનું ગુજરાન ચલાવવા માટે કામદાર સ્વનિયોજિત વ્યવસાયમાં પ્રવેશ કરે છે, તો તેને કલમ ૧૭-બી દ્વારા કલ્પિત 'સંસ્થામાં રોજગાર' કહી શકાય નહીં જેથી તેને આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૧૭-બી હેઠળના લાભો નકારી શકાય. આ ચુકાદો પણ અરજદારના બચાવમાં આવશે નહીં, કારણ કે આ કોર્ટે પહેલેથી જ અવલોકન કર્યું છે કે માત્ર પરચૂરણ કામ હાથ ધરવાથી કામદાર આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૧૭-બી હેઠળ વેતન મેળવવા માટે અહકદાર બનશે નહીં. જો કે, જો એવું દર્શાવવા માટે પૂરતો પુરાવો રજૂ કરવામાં આવે કે કામદાર આવા સ્વનિયોજન દ્વારા પર્યાપ્ત વેતન મેળવી રહ્યો છે, તો આ કોર્ટના મતે, કામદારની તરફેણમાં આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૧૭-બી હેઠળનો લાભ આપી શકાય નહીં.

૧૦.૧૧. આ કોર્ટે કિરણ ઉપ્પન (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં દિલ્હી હાઇકોર્ટે આપેલા નિર્ણયનો પણ સંદર્ભ લીધો છે જેમાં ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જો હાઇકોર્ટે અથવા સર્વોચ્ચ અદાલતની ખાતરી થાય કે આવો કામદાર નોકરી કરતો હતો અને આવા કોઈપણ સમયગાળા અથવા તેના ભાગ દરમિયાન પર્યાપ્ત વેતન મેળવતો હતો, તો કોર્ટ હુકમ કરશે કે યથાપ્રસંગ આવા સમયગાળા અથવા ભાગ

માટે આ કલમ હેઠળ કોઈ પગાર ચૂકવવાપાત્ર રહેશે નહીં. વધુમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે કામદારને આપવામાં આવતો પગાર પરત ન મળી શકે તેવા નિર્વાહ ભથ્થાના સ્વરૂપમાં છે અને વચગાળાનો પગાર આપવા માટેની અરજી પર વિચાર કરતી વખતે સમાનતાનું સંતુલન જાળવવું પડશે.

૧૧. એ સાચું છે કે પોતાના અને પોતાના પરિવારના અસ્તિત્વ માટે જો કામદાર કોઈ પરચૂરણ કામ હાથ ધરે છે, તો તે પોતે જ તેને આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૧૭-બી હેઠળ લાભોનો દાવો કરવા માટે અહકદાર બનાવશે નહીં. જો કે, માલિક દ્વારા જે સાબિત કરવાની જરૂર છે તે એ છે કે કામદાર નોકરી કરતો હતો અને પર્યાપ્ત વેતન મેળવી રહ્યો છે. નિર્ણાયક પરિબળ 'પર્યાપ્ત વેતન' હશે અને હાલના કેસમાં બેલેન્સ શીટ અને અન્ય પુરાવાઓ રેકૉર્ડ પર મૂકીને અહીંના સામાવાળાએ સફળતાપૂર્વક સ્થાપિત કર્યું છે કે અરજદાર પર્યાપ્ત વેતન મેળવી રહ્યા છે. તેથી, આઈ.ડી. એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૧૭-બી હેઠળ દાખલ કરાયેલી અરજી અરજદારની તરફેણમાં ગ્રાહ્ય રાખી શકાય નહીં, કારણ કે તેઓ સ્વનિયોજિત છે અને પર્યાપ્ત વેતન મેળવી રહ્યા છે.

૧૨. અગાઉની ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને અને રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી ધ્યાને લેતાં, આ કોર્ટનો એવો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે અરજદાર સ્વનિયોજિત છે અને તેમની વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિઓમાંથી પર્યાપ્ત વેતન મેળવી રહ્યા છે, અને તેથી, અરજદાર આઈ.ડી. એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૧૭-બી હેઠળ નિર્ધારિત શરતોને પૂર્ણ કરતા નથી. તે અનુસાર, અરજી નામંજૂર કરવામાં આવે

છે. રૂલ ૨૯ કરવામાં આવે છે.

(એમ. કે. ઠક્કર, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====